

Yksityiset keskusarkistot ry antaa lausunnon mietinnöstä ja ehdotuksesta tietosuoja-asetuksen (2016/669) kansallisen liikkumavaran täytäntöönpanoa koskevaksi laiksi. Yksityiset keskusarkistot ry on yhdeksän Suomessa toimivan yksityisen keskusarkiston yhteistoimintajärjestö, jonka jäsenarkistot ovat kaikki yksityisiä valtionapuarkistoja ja toimivat Kansallisarkiston valvonnassa.

Arkistoilla on omat erikoisalansa ja ne kokoavat alansa yhteisöjen ja henkilöiden arkistoja sekä pitävät niitä avoimesti tutkijoiden käytettävissä. Nämä arkistot sekä avartavat että tarkentavat kuvaa suomalaisesta ihmisestä ja yhteiskunnasta. Arkistot ovat nimensä mukaisesti yksityisarkistoja eikä niitä koske sama lainsäädäntö kuin viranomaisarkistoja. Yksityiset keskusarkistot ry on perustettu vuonna 1999.

Yksityisarkistot keräävät, tallentavat ja tarjoavat tutkimuskäyttöön aineistoa, joka ei tallennu viranomaisarkistoihin. Nämä aineistot rikastuttavat virallista historiankirjoitusta ja ovat keskeinen osa tutkimuksen infrastruktuuria. Siksi EU:n tietosuoja-asetuksen mahdollistama kansallinen liikkumavara täytyy hyödyntää mahdollisimman laajasti.

Asetuksen toteutuminen sellaisenaan köyhdyttäisi kulttuurihistoriallista aineistoa. Seuraukset yksityisarkistojen palveluille olisivat tuhoisat ja johtaisivat toimintojen osittaiseen alasajoon ja näivettymiseen. Arkistoaineistojen kuvailutietoja jouduttaisiin rajoittamaan siinä määrin, ettei aineisto olisi enää avointa ja hyödynnettävyyksensä kärsisi.

Yksityiset keskusarkistot esittää

- 1) Sallitut käsittelyperusteet ulotetaan koskemaan yksityisiä keskusarkistoja.*
- 2) Mahdollisuus aineistojen ja kuvailutietojen käsittelyyn ja julkistamiseen turvataan laissa*
- 3) Arkaluonteistenkin tietojen rajattu käsittely mahdollistetaan*
- 4) Tutkimusaineistojen uudelleenkäyttö ja tutkimuksen todennettavuus turvataan*
- 5) Aineistojen ja niiden kuvailutietojen verkkopalvelu tehdään mahdolliseksi*

Henkilötietojen käsittely liittyy arkistojen perustoimintaan. Peruste henkilötietojen käsittelyyn arkistointitarkoituksessa tulee määritellä yksiselitteisesti kattamaan myös yksityisarkistot. Henkilötiedot ovat keskeisiä tunnisteita ja kokoelmat painottuvat sotien jälkeiseen aikaan. Siksi myös yhä eläviä henkilöitä on arkistoissa merkittävässä määrin. Arkistoaineistojen hallintaan käytettävät tietokannat ja luettelot sisältävät runsaasti henkilötietoja ja niiden käyttö pitäisi olla mahdollista jatkossakin.

Erityiset henkilötiedot, eli nykylainsäädännön tarkoittamat arkaluonteiset tiedot, ovat keskeisessä asemassa yksityisten keskusarkistojen kokoelmissa. Yksityiset keskusjärjestöt ry:n jäsenarkistoissa on laajasti yhteiskuntaa kartoittavia arkistoja, jotka tallettavat eri poliittisten sekä kulttuuri- ja urheilujärjestöjen, palkansaajaliikkeen, talous- ja liike-elämän ja yksityisten henkilöiden aineistoja. Lisäksi arkistojen kokoelmissa on mm. seksuaalista suuntautuneisuutta ilmaisevia tai muita arkaluonteiseksi luonnehdittavia aineistoja. Yksityisarkistoille pitäisi turvata jatkossakin erityisten henkilötietojen käsittely, jotta organisaatioiden kokoelmienhallinta ja tutkijapalvelu olisi mahdollista.

Yksityisarkistoissa on runsaasti paljonkäytettyjä erityisaineistoja kuten valokuvia ja audiovisuaalista aineistoa, jotka jo sinällään sisältävät henkilötietoja. Arkistoissa on miljoonia valokuvia eikä luvan pyytäminen niiden käsittelyyn ole realistista. Mahdollisuus myös näiden erityisaineistojen käsittelyyn pitäisi turvata kansallisella lainsäädännöllä.

OM:n tietosuoja-lakiluonnoksen mukaan aineistoa saisi kerätä vain, jos tutkimushankkeella on tutkimussuunnitelma ja vastuhenkilö. Aineistoa saisi luovuttaa vain historiallista ja tieteellistä tutkimusta varten ainoastaan jos *”muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille”*. Toteutuessaan tämä tukahduttaisi kulttuuriperintöaineiston keräämisen ja tallentamisen sekä tiedemaailman ja arkistojen normaalin yhteistyön. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta henkilötiedot ovat olennainen osa erityisesti humanistisen tutkimuksen aineistoja eikä niihin voi soveltaa samoja kriteerejä kuin luonnontieteisiin.

Toimintamalli, jossa arkistointilupa pyydetään mm. haastateltavalta haastattelutilanteessa, on jatkunut vuosikymmeniä. Tällä tavoin kulttuurihistoriallisesti ainutlaatuiset kokoelmat ovat karttuneet ja niitä on hallittu ammatillisesti hoidetuissa arkistoissa. Nykyisin nämä haastateltavat ja kohdehenkilö ovat valtaosin kuolleet eikä tietosuoja koske heitä, mutta vastaavaa aineistoa tuotetaan tutkimushankkeissa ja yliopistoissa. Niinpä huolena ovatkin tulevaisuuden aineistot, sillä arkistot tähtäävät myös tulevaisuuden aineistojen tallentumiseen pitkäjänteisesti.

EU-tietosuoja-asetus kaventaisi julkisella rahalla digitoitujen aineistojen hyödyntämistä, koska se rajoittaisi kuvailutietojen esittämistä verkkopalveluissa. Näin ollen tietosuojalakiluonnos siirtäisi kulttuuriperintöorganisaatiot ajassa taaksepäin.

Yksityiset keskusarkistot ry:n puolesta

Marita Jalkanen

Yksityiset keskusarkistot ry / De privata centralarkiven rf
puheenjohtaja

Yksityiset keskusarkistot ry:n jäsenarkistot:

Kansan Arkisto: työväenliike ja kansalaisjärjestöt

<http://www.kansanarkisto.fi/>

Keskustan ja maaseudun arkisto: maalaisliittolais-keskustalainen liike

<http://www.keskusta.fi/Suomeksi/KMA/Etusivu.iw3>

Porvarillisen Työn Arkisto: suomalaisen puolueen ja kansallisen kokoomuksen keskus-, piiri- ja läheisjärjestöt

<http://arkisto.kokoomus.net/>

Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto: yritykset ja elinkeinoelämän järjestöt

<http://www.elka.fi/kotisivu/>

Suomen Urheiluarkisto: liikunta- ja urheilukulttuurin toimijat

<http://www.urheilumuseo.fi/Etusivu/Tutki/Asiakirjat>

Svenska centralarkivet: suomenruotsalaiset järjestöt

<http://www.svenskcentralarkivet.fi/start/>

Toimihenkilöarkisto: toimihenkilöjärjestöt

<http://www.th-arkisto.fi>

Työväen Arkisto: työväen- ja ammattiyhdistysliike

<http://www.tyark.fi>

Urho Kekkosen arkisto: tasavallan presidentin ja hänen lähipiirinsä arkistot

<http://www.ukk-arkisto.fi>